Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

EULA BISS

DESPRE IMUNITATE

VACCINARE: MIT, METAFORĂ, RESPONSABILITATE

O INVESTIGAȚIE CULTURALĂ

LITERA®
București
2018

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Când eram foarte mică, tatăl meu, care era doctor, mi-a spus prima poveste pe care am auzit-o vreodată despre imunitate. Era mitul lui Ahile, a cărui mamă a încercat să îl facă nemuritor. Într-una dintre variantele poveștii, ea i-a distrus caracterul muritor prin foc, iar Ahile a devenit imun la răni, cu excepția călcâiului său, unde, în cele din urmă, avea să îl nimerească o săgeată otrăvită, lovindu-l mortal. În altă variantă a poveștii, micul Ahile a fost scufundat în râul Styx, râul care desparte lumea viilor de lumea morților. Mama lui și-a ținut copilul de călcâi pentru a-l scufunda în apă, lăsând, din nou, o vulnerabilitate fatală.

Când Rubens a pictat viața lui Ahile, a început pe râul Styx. În acel tablou, pe cer zboară lilieci și în depărtare morții călătoresc cu o plută. Ahile atârnă în mâna mamei lui care îl ține de un picior rotofei, cu capul și umerii sub apă. În mod clar, aceasta nu este o îmbăiere obișnuită. Câinele cu trei capete care păzește lumea de dincolo stă încovrigat la baza tabloului, unde corpul copilului atinge râul, de parcă s-ar scufunda spre bestie.

Tabloul sugerează că oferirea imunității este o misiune periculoasă.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Pregătindu-și copiii pentru pericolele vieții, în fiecare seară înainte de culcare, mama mea ne citea poveștile fraților Grimm. Nu țin minte cruzimea pentru care sunt celebre acele povești, dar țin minte magia lor – perele aurii care creșteau în grădina castelului, băiețelul nu mai mare decât un deget, cei doisprezece frați care au devenit douăsprezece lebede. Dar, în copilărie, nu mi-a scăpat observației faptul că, în acele povești, părinții au un obicei înnebunitor de a se lăsa păcăliți să facă alegeri greșite legate de viețile copiilor lor.

În una dintre povești, un bărbat este de acord să schimbe cu diavolul orice se află dincolo de moara lui. El crede că îi dă mărul său, dar, spre groaza sa, își dă seama că în spatele morii era fiica lui. În altă poveste, o femeie care își dorea de multă vreme un copil rămâne însărcinată și are poftă de o plantă numită Rapunzel, care crește în grădina unei vrăjitoare rele. Femeia își trimite soțul să fure planta și, când el este prins, acesta îi promite vrăjitoarei viitorul său copil, iar vrăjitoarea încuie fata într-un turn înalt, care nu are ușă. Dar fecioarele încuiate în turnuri își lasă părul să crească lung.

La fel a fost și mai târziu, în miturile grecești pe care mama mea mi le citea. Un rege care auzise o profeție sumbră nu și-a putut împiedica fiica să aibă copii încuind-o într-un turn. Zeus a vizitat-o sub forma unei ploi de aur care a lăsat-o însărcinată cu un copil care mai târziu l-a ucis pe rege. Când Oedip, copil fiind, a fost lăsat să moară în munți, a fost salvat de un păstor, dar nu a fost salvat și de profeția care prezisese că el își va ucide tatăl și se va căsători cu mama sa. Iar Thetis, mama lui Ahile, nu a putut nici să îi înece, nici să îi ardă mortalitatea.

Un copil nu poate fi apărat de destinul său, deși asta nu îi oprește nici pe zeii înșiși să încerce. Mama lui Ahile, o zeiță

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

care s-a căsătorit cu un muritor, a auzit o profeție care spunea că fiul ei va muri de tânăr. A făcut toate eforturile pentru a sfida această profeție, inclusiv acela de a-l îmbrăca pe Ahile în haine de fată în timpul Războiului din Troia. După ce el a luat în mână o sabie și s-a aflat că este băiat, mama lui l-a implorat pe zeul focului să îi făurească un scut. Acest scut era împodobit cu soarele și luna, pământul și oceanul, orașe în război și în pace, câmpuri arate și distruse – universul, cu toate dualitățile sale, era scutul lui Ahile.

Povestea pe care mi-a spus-o tatăl meu când era tânăr nu era mitul lui Ahile, îmi aduce el aminte acum, ci altă poveste antică. Pe măsură ce tatăl meu îi deapănă intriga, înțeleg de ce am făcut confuzia. Eroul acestei povești devine imun la răni scăldându-se în sângele unui dragon. Dar, în timp ce el se scaldă, o frunză i se lipește de trup, astfel că o mică porțiune de pe spate rămâne neprotejată. După ce iese victorios din multe bătălii, este ucis de o singură lovitură în acel loc.

Aceste povești sugerează că imunitatea este un mit și că nici un muritor nu poate fi făcut vreodată să devină invulnerabil. Înainte să devin mamă, îmi era mult mai ușor să accept acest adevăr. Nașterea fiului meu m-a făcut să capăt un simț exagerat atât al puterii mele cât și al neputinței. M-am aflat de atâtea ori în situația de a mă târgui cu soarta, încât eu și soțul meu am transformat acest lucru într-un joc, întrebându-ne unul pe altul ce boală ne-am da copilului nostru pentru prevenirea alteia – o parodie despre deciziile imposibile ale părinților.

Când fiul meu era bebeluș, auzeam multe variante ale expresiei „tot ce contează este că e în siguranță". Aveam să mă întreb dacă într-adevăr asta conta, la fel de des precum mă întrebam dacă eu pot să îi garantez siguranța. Eram

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

sigură că nu am puterea să îl protejez de soarta lui, oricare ar fi ea. Dar, cu toate acestea, eram hotărâtă să evit schimburile nefaste din poveștile fraților Grimm. Nu aveam de gând să îmi las copilul să fie blestemat de propria mea neglijență sau lăcomie. Nu aveam de gând să îi spun din greșeală diavolului „Ce este dincolo de moară este al tău", numai ca să îmi dau seama că în spatele morii este propriul meu copil.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Cu o zi înainte să se nască fiul meu, a fost prima zi caldă de primăvară. Când eram în travaliu, am pășit până la capătul docului, unde soarele de dimineață topea bucățile de gheață de pe lacul Michigan. Soțul meu ținea o cameră video și m-a rugat să vorbesc despre viitor, dar sunetul nu s-a înregistrat, așa că orice am spus atunci s-a pierdut în trecut. Însă a rămas expresia de pe chipul meu pe care se vedea că nu îmi era teamă. Pe durata travaliului lung care a urmat acelui moment luminos, m-am imaginat înotând în lac, care a devenit, împotriva voinței mele, un lac al întunericului și apoi un lac de foc, iar apoi un lac fără orizont. În ziua următoare, când s-a născut fiul meu, cădea o ploaie rece, iar eu traversasem calea spre un tărâm nou, unde nu mai eram neînfricată.

În primăvara aceea, avea să înceapă să se răspândească o nouă tulpină de gripă, din Mexic până în Statele Unite și apoi spre tot restul lumii. Nu am luat în seamă acele prime știri, pentru că eram prea ocupată să îmi ascult fiul cum respiră noaptea. În timpul zilei eram pe de-a întregul preocupată de cât de mult sau de puțin sugea și de cât de mult sau de puțin dormea. Acum nu mai pot descifra însemnările pe care le-am făcut într-un caiet pe atunci – o listă lungă de momente, unele doar la minute depărtare. Note prea puțin importante alături de orele scrise indică,

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

bănuiesc, trezit, dormit, alăptat și plâns. Căutam un șablon, încercam să îmi dau seama ce anume îl făcea pe copilul meu să plângă neconsolat. Aveam să aflu mult mai târziu că ceea ce îl făcea să plângă era o intoleranță la laptele de vacă.

Anumite proteine pe care el nu le accepta ajungeau în laptele meu din laptele pe care eu îl beam – o posibilitate la care nu mă gândisem.

Până la finalul verii, știrile de seară difuzau numai imagini cu oameni care purtau măști chirurgicale în aeroporturi. În acel moment, noul virus gripal declanșase oficial o pandemie. Bisericile vindeau anafure sfinte pe scobitori, iar companiile aeriene îndepărtau pernele și păturile din avioanele lor. Ceea ce mă surprinde acum este cât de neînsemnate mi se păreau toate acestea la acea vreme. Totul a devenit parte din peisajul noii maternități, unde obiecte inofensive, precum pernele și păturile, au puterea de a ucide un nou-născut. Școlile sterilizau zilnic fiecare suprafață, iar eu fierbeam noaptea fiecare obiect pe care copilul meu îl băga în gură. Era ca și cum toată țara mi se alăturase în paranoia îngrijirii copilului. Ca multe alte mame, fusesem informată despre un sindrom care afectează bebelușii, care nu dădea semnale de avertisment și nici un alt simptom în afară de moartea subită. Poate că de aceea, în ciuda a toate, nu îmi aduc aminte să mă fi temut în mod special de gripă – asta era doar una dintre preocupările multora. Știam că pe pereții mei este vopsea cu plumb, iar în apa mea se găsește crom hexavalent, iar cărțile pe care le citeam îmi spuneau să țin un ventilator deschis în timp ce doarme copilul, pentru că se poate sufoca până și din cauza aerului stătut.

Acum, când caut un sinonim pentru „protejează“, dicționarul meu îmi sugerează, după „apără“ și „adăpostește“ și

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

„asigură", o ultimă opțiune: „inoculează".[1] Când s-a născut fiul meu, aceasta era întrebarea – îl vaccinez? Așa cum vedeam lucrurile atunci, aceasta nu era o întrebare despre dacă urma să îl protejez, cât o întrebare dacă merita riscul. Voi intra într-un fel de joc, precum Thetis care l-a îmbăiat pe copilul Ahile în râul Styx?

Mamele pe care le cunoșteam începuseră să dezbată dacă să își vaccineze sau nu copiii împotriva noului virus gripal încă înainte ca un vaccin să devină disponibil. Auzeam că această anumită tulpină de virus era periculoasă tocmai pentru că era nouă pentru oameni, asemenea virusului care provocase epidemia spaniolă din 1918, când muriseră peste 50 de milioane de oameni. Dar auzeam și că era posibil ca vaccinul care fusese produs în grabă să nu fi fost testat cum trebuie.[2]

Una dintre mame ne spusese că pierduse o sarcină în timp ce fusese bolnavă de gripă și că acum, temându-se de orice tulpină a acestei boli, plănuia să facă vaccinul. Altă mamă spusese că, în urma primului vaccin, copilul ei urlase îngrozitor o noapte întreagă și că nu va mai risca cu nici un alt vaccin. Fiecare schimb de păreri despre noul vaccin antigripal era o extensie a discuției deja existente despre imunizare, când tot ce se cunoaște despre boli este confruntat cu tot ce nu se știe despre vaccinuri.

Pe măsură ce virusul se răspândea, o mamă din Florida pe care o cunoșteam mi-a spus că întreaga ei familie tocmai avusese gripa H1N1 și că nu se manifesta mai rău decât o răceală gravă. O altă mamă din Chicago îmi spusese că fiul sănătos al prietenei ei suferise un atac cerebral după ce fusese internat din cauza gripei. Am crezut ambele povești, dar acestea nu mi-au dezvăluit mai multe decât încerca

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

deja, se pare, să transmită Centrul pentru Controlul și Prevenția Bolilor – în unele cazuri, gripa poate să fie inofensivă și în alte cazuri, foarte gravă. În aceste condiții, vaccinarea începea să pară pasul prudent. Copilul meu avea numai șase luni, iar eu tocmai mă întorsesem la muncă, la o universitate mare unde majoritatea studenților mei aveau să tușească până în ultima săptămână de cursuri.

În toamna aceea, în revista *New Yorker* a apărut un articol în care Michael Specter spunea că, în această țară, gripa este, de obicei, printre principalele cauze ale morții și că până și pandemii relativ blânde de gripă au ucis milioane de oameni. „Și, deși acest virus H1N1 este nou", scria el, „vaccinul nu este. A fost făcut și testat la fel cum sunt mereu făcute și testate vaccinurile antigripale." Unele dintre mamele pe care le cunoșteam nu au apreciat tonul acestui articol. Îl considerau insultător din același motiv pentru care eu îl găseam reconfortant – nu oferea nici un motiv serios pentru îndoială.[3]

Faptul că presa nu este o sursă credibilă de informații era unul dintre motivele mele de reticență în dialogul cu alte mame, alături de faptul că guvernul este incapabil și că marile companii farmaceutice corup medicina. Eram de acord cu toate aceste îngrijorări, dar mă tulbura perspectiva asupra lumii pe care o sugerau: nu poți avea încredere în nimeni.

Nu era o perioadă bună pentru încredere. Statele Unite erau angajate în două războaie deschise care păreau că nu servesc decât companiilor de armament. Oamenii își pierdeau casele și slujbele, în timp ce guvernul răscumpăra instituțiile financiare considerate prea mari să se prăbușească și folosea banii contribuabililor pentru a salva băncile. Nu părea improbabil ca guvernul nostru să prefere interesele corporațiilor înaintea bunăstării cetățenilor.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

În timpul replicilor inițiale ale cutremurului produs de criza economică se vorbea despre „recăpătarea încrederii publicului", deși chiar și atunci accentul cădea mai des pe încrederea clienților. Nu îmi plăcea termenul de „încrederea clientului" și mă zbârleam de fiecare dată când eram încurajată să am încredere în mine ca mamă. Aveam puțină încredere, de consumator sau de alt fel, dar tindeam să cred că încrederea în sine era mai puțin importantă decât genul de încredere care transcende sinele. Chiar și acum, la ani distanță de nașterea fiului meu, rămân interesată de sensul precis al cuvântului „încredere", mai ales în termeni legali și financiari. O încredere – în sensul unui atu valoros plasat în grija cuiva căruia nu îi aparține – captează, mai mult sau mai puțin, înțelegerea mea despre ce înseamnă să ai un copil.

Până la finalul lui octombrie, mamele care încă vorbeau despre vaccinul antigripal vorbeau, în principiu, despre cât de greu era să vaccinezi un copil. Fiul meu era pe lista de așteptare la cabinetul pediatrului său de peste o lună. Alte mame așteptau la cozi lungi în fața colegiilor și a liceelor publice. În timp ce așteptam, o mamă care nu își vaccinase copiii a menționat că ea auzise că în vaccinul împotriva H1N1 există un aditiv numit scualen. „Nu", o contrazice altă mamă, „scualenul a fost folosit în vaccinurile antigripale din Europa, dar nu și aici". Mama care menționase inițial scualenul nu era atât de sigură – faptul că vaccinurile americane nu conțin scualen fusese contestat în altă parte, spunea ea.[4] „Unde, mai exact, este altă parte?", se întreba una dintre prietenele mele. Eu mă întrebam *ce este scualenul*?

Femeile cu care dezbăteam meritele vaccinului antigripal aveau un vocabular tehnic care mie îmi era cu totul străin la